

Endüstri İlişkileri Teorileri (Sosyolojik Bir Değerlendirme)

Erdem CAM*

Yazar: Engin YILDIRIM

Değişim Yayınları

Sakarya, 1997, 284 s.

Engin Yıldırım tarafından kaleme alınmış “Endüstri İlişkileri Teorileri (Sosyolojik Bir Değerlendirme)” başlıklı kitabın amacı; Türkiye’deki endüstri ilişkileri alanında görülen kuramsal eksiklikleri gidermektir. Bu çerçevede kitabın ana hedef kitlesi çalışma ilişkileri alanında bilimsel araştırma yapan yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile bilim insanlarıdır. Her ne kadar çalışmanın önsözünde hedef kitle arasında lisans öğrencileri ifade edilmişse de bu çalışma lisans öğrencileri için temel bazı iktisat, sosyoloji ve hukuk bilgileri gerektirdiği için zor bir çalışmadır. Bahse konu kitap yirmi bir yıl önce yayınlanmış olmasına rağmen halen endüstri ilişkileri alanında çalışan bilim insanları için önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Çünkü bu alanda günümüze kadar bu kapsamda ikinci bir eser kaleme alınmamıştır. Bu çerçevede özgünlüğünü koruduğu ifade edilebilir.

Kitabın dili belli düzeyde kavramlara hâkim okuyucular için tatmin edici bir niteliğe sahiptir. Endüstri ilişkileriyle ilgilenen araştırmacılar belli bir alt yapıya sahiplerse kitabın tartıştığı konuları rahatlıkla anlayabilirler. Ancak bunun için kavramsal olarak teknik terimlerin ve kuramsal olarak ise bazı temel bilgilere sahip olunması gereklidir.

Bu çalışma ana tema olarak işçi işveren ilişkilerini incelemek ve konunun kuramsal arka planını açıklamak için hazırlanmış kapsamlı bir çalışmadır. Yazar çalışmanın amacını şu sözlerle ifade etmiştir; “çalışmanın temel amacı endüstri ilişkileri alanındaki yapısal değişikliklerin akademik bir alan olarak endüstri ilişkilerini nasıl etkilediğini incelemektir” (Yıldırım, 1997: 14).

Kitapta, endüstri ilişkilerinin doğuşu ve gelişimi, endüstri ilişkilerinin sosyal bilimler içindeki yeri, geleneksel endüstri ilişkileri paradigması, yeni endüstri ilişkileri ve son olarak istihdam ilişkisi ile güç arasındaki bağlantı kuramsal olarak açıklanmıştır. Kitap tamamıyla konu hakkındaki kuramsal tartışmaları içeren bir çalışmadır dolayısıyla endüstri ilişkileri uygulamalarına ya da örneklerine kitapta yer verilmemiştir. Yazar, konuları tanımlayıcı bir perspektiften ziyade analitik bir bakış açısı ile kaleme almıştır. Bu bağlamda kitabın çalışma ilişkilerinde önemli tartışmalar içeren bir başvuru kitabı olduğu ifade edilebilir. Bu çalışma genelde çalışma

---

* Doç. Dr.

ilişkilerinin tüm boyutları ve özeldense işçi işveren ilişkilerini anlamaya çalışan tüm araştırmalar için ciddi bir kuramsal çerçeve kaynağı sunmaktadır. Kitabın bölümleri altında öncelikle endüstri ilişkilerinin doğuşu ve gelişimi tarihsel bir perspektif ile ele alınmış, kavramın ilk olarak hangi dokümanlarda ve ne amaçla geçtiği ifade edilmiş ve bu çerçevede endüstri ilişkilerinin toplumsal ilişkilerdeki boyutu analiz edilmiştir. Daha sonra endüstri ilişkilerinin salt bir hukuki ilişki olmaktan ziyade aslında geniş bir kuramsal arka plana sahip derinlemesine bir ilişkiler ağı olduğunu ortaya koyabilmek amacıyla teori, sosyal teori, paradigma ve nihayetinde endüstri ilişkilerinde teori ve araştırma başlıklarıyla konu derinleştirilmiştir. Bu ayrıntılı açıklamaları takip eden, geleneksel endüstri ilişkileri paradigması altında endüstri ilişkilerinde sistem teorisi, çoğulculuk teorisi ve radikal teori kapsamlı bir şekilde açıklanmıştır. Yazar bu bölümde yer verdiği bu üç teoriden Radikal Teoriyi ise Radikal Çoğulculuk ve Marksist Endüstri İlişkileri Teorileri alt başlıkları altında kategorik olarak açıklamıştır. Dördüncü bölüm ise üçüncü bölümde yer alan toplu iş ilişkilerini açıklamada kullanılan klasik teorilerin aksine bireyciliği ön plana çıkartan ve toplu iş ilişkilerinden ziyade bireysel iş ilişkilerini açıklama çabası içinde olan teorilerin sunulmasından oluşmuştur. Bu bölümde insan kaynakları yönetimi ve bunun örgüt kültürü ile olan ilişkisi ayrı başlıklar halinde ve yine insan kaynakları yönetimi ile endüstri ilişkileri ve sendikalar arasındaki ilişki, iş gören ilişkileri ve son olarak da endüstri ilişkilerinde stratejik tercih konuları analitik bir şekilde tartışılmıştır. Kitabın son bölümünde ise istihdam ilişkisi ve güç konusu ele alınmış bu bağlamda istihdam, güç ve istihdam ilişkisinde güç konuları ayrıntılandırılmıştır.

Kitabın hazırlanmasındaki bir diğer önemli gerekçe; bir ülkedeki endüstri ilişkilerinin yaygın kanaatin aksine sadece sistem teorisi ile değil diğer teorik yaklaşımlar çerçevesinde de açıklanmaya çalışılmasıdır. Bu sayede okuyucu farklı yaklaşımlardan yararlanabilme olanağına kavuşmuştur. Nitekim yazar gerekçe olarak Türkiye’de kuramsal tartışmaları içeren bazı endüstri ilişkileri kitaplarına örnek vermiş ancak bunlar dışındaki çalışmaların teorisizlik kısıtı ile kaleme alındığını ifade etmiştir. Dolayısıyla Türkiye’de ağırlıklı olarak hukuki bir yaklaşımı benimsemiş bir anlayışla hazırlanmış çalışmalarının yanında konunun analitik olarak ele alındığı çalışmalara duyulan ihtiyaç önemlidir (Yıldırım, 1997: 18). Yazar bu durumu şu sözler ile ifade etmiştir;

“Ülkemizde genel olarak yapılan, endüstri ilişkilerinin analitik olarak incelenmesinde ziyade hukuki ağırlıklı bir çerçeve içinde, Türk endüstri ilişkilerinin özelliklerinin tartışılmasıdır. Yapılan çalışmalarda tarihi boyut sadece bir takım kurumların ortaya çıkışı ve gelişimiyle, devlet müdahalesinin geçirdiği evrelerle sınırlı kalmaktadır. **Endüstri ilişkilerinin öznesi konumunda olan insan aktörü, soyut bir endüstri ilişkileri sisteminin karmaşık labirentlerinde kaybolmuş durumdadır.**” (Yıldırım, 1997: 18).

Yazar endüstri ilişkileri üzerine yapılan çalışmaların tek bir metodolojik paradigmaya sahip olduğunu ve bunun ancak bilimsel bağınazlık ile açıklanabileceğini ifade etmiş, sadece pozitivist bir metot kullanılarak yapılan çalışmaların açıklayıcı özelliğinin sınırlılığında bahsetmiştir. Öte yandan yapmış olduğu diğer metodolojik açıklama kitabın hazırlanma gerekçesini ifade etmektedir;

“Sosyal bilimciler toplumla ilgili araştırmalarında iki temel soruya cevap bulma arayışı içindedirler. Bunlar ‘ne’ (tasvir edici araştırma) ve ‘neden’ (açıklayıcı araştırma) kelimeleriyle başlayan sorulardır. Türk sosyal biliminde ‘ne’ veya ‘nedir’ sorusuna cevap arayan araştırmalar yoğunken, ‘neden’ sorusuna cevap bulmaya çalışan incelemeler, özellikle de teorik alanda son derece azdır. İşte bu çalışmayla neden endüstri ilişkilerinde geleneksel ve yeni ayrımların yapıldığı, neden yeninin aslında eskinin yerini almadığı ve neden istihdam ilişkisi içindeki güç ilişkilerinin her iki paradigmanın da temel özelliğı olduğu sorularına cevap bulmaya çalıştık” (Yıldırım, 1997: 21).

Endüstri ilişkileri alanında son yirmi yılda yaşanan gelişmelere rağmen Türkçe yazında kapsamlı bir kaynak olmaması kitabın özgünlüğünü korumasına neden olmuştur. Bu bağlamda kitabın son yirmi yıldaki gelişmeleri de dikkate alınarak güncellenmesi ve ikinci baskı yapması Türkçe yazında çok önemli bir eksikliği giderecektir. Böyle bir girişimin bu alanda yaşanan son yıllardaki gelişmeleri ve tartışmaları içermesi bir gereklilik olduğu kadar kitaba Türk çalışma ilişkileri ile ilgili bir bölümün eklenmesi de alanımıza önemli bir katkı yapacak ve ciddi bir boşluğın dolmasına neden olacaktır.

